

Motion till riksdagen

1989/90:A57

av Nils-Olof Gustafsson och Margareta Winberg

(båda s)

med anledning av prop. 1989/90:76

Regionalpolitik för 90-talet

Vi har i ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden beskrivit situationen i Jämtlands län, såväl problem som goda förutsättningar. Vi upprepar inte dessa uppgifter i detta sammanhang utan hänvisar till motionerna.

Vi anser att inriktningen i den regionalpolitiska propositionen är bra. Vi noterar med tillfredsställelse att betydande resurstillskott kommer att tillföras Norrlands inland, där problemen är störst. Vi tycker också det är glädjande att Jämtlands län får en speciell satsning.

Det är dock i några avseenden vi har förslag utöver propositionen. Det gäller stödområdesgränserna, återföring av vattenkraftsvinster, satsningen på högskolorna, avskrivning av studieskulder i stödområdet och kvinnligt kompetenscentrum.

Inplacering i stödområde

Bräcke kommun

Bräcke kommun i Jämtlands län tillhör efter 1982 års riksdagsbeslut (prop. 1981/82:113, AU 23) stödområde B. Motiv som då kunde anföras var bl.a. en mer robust företagsstruktur samt bättre kommunikationer än t.ex. grannkommunerna Berg och Ragunda, som placerades i område A.

1982 års beslut baserades på den då aktuella problembilden. Under 80-talet har emellertid förändringar ägt rum som motiverar en annan inplacering för Bräcke kommun än den som föreslås i propositionen.

Kommunen har efter 1982 förlorat två större företag; Stora Kopparbergs boardfabrik i Pilgrimstad samt Norrlands trähusfabrik i Bräcke. Dessa anläggningar hade vardera ett 100-tal anställda.

Dessa två företag svarade tillsammans för ca. 40 % av kommunens industrisysselsättning år 1982. Självklart har förlusten av dessa industriarbetsplatser inneburit påfrestningar för kommunen.

Tillbakagången inom industrin har lett till betydande utflyttning från kommunen under de senaste tio åren. Kommunens totalbefolkning och åldersstruktur har därmed urholkats. Aktuella prognoser tyder på fortsatt vikande befolkningsutveckling under hela 90-talet.

Av kommunerna i stödområde A har ett fåtal haft svagare befolknings- och sysselsättningsutveckling än Bräcke.

Genom en aktiv näringspolitik har kommunen delvis kunnat motverka de nackdelar man har haft till följd av sämre stödområdestillhörighet. Detta har skapat framtidstro. Vissa tillskott har också kommit kommunen till del i form av nya företag. Detta arbete skulle få ett allvarligt avbräck om nu aktuellt förslag genomförs.

Företag som är verksamma i kommunen arbetar under samma villkor som företag i övriga inlandsområden. Dit hör höga kostnader att nå marknaden, svårigheter att få nyckelarbetskraft samt höga energikostnader. Dessa nackdelar gör att företagen i kommunen behöver den hjälp för sin förnyelse som en mer förmånlig stödområdestillhörighet skulle ge.

I sammanhanget bör också nämnas att regeringen under senare år berett ansökningar om stöd till företag i Bräcke på motsvarande sätt som företag placerade i stödområde A. Det framstår därför som märkligt att denna praxis inte omsatts till en justering av inplaceringen i stödområdet i propositionens förslag.

Med inplacering i stödområde 1 följer också att företagen får föreslagna sänkningar av socialförsäkringsavgifterna. För de 600 industrisysselsatta i Bräcke kommun samt de 100 anställda som ingår i övrig stödberättigad verksamhet skulle denna stimulans innebära en betydande förstärkning av konkurrenskraften.

Med hänsyn till utvecklingen under 80-talet i Bräcke kommun samt den möjlighet en inplacering i högre stödområdesklass kan ge hemställer vi att Bräcke kommun inplaceras i stödområde 1.

Krokoms kommun

När kommunsammanslagningen mellan Rödöns, Föllinge, Offerdals och Alsens gamla kommuner skedde 1974 var en grundprincip att de starkare delarna av den nya storkommunen, d.v.s. de södra, skulle bära upp de svagare delarna. Det innebar att all ekonomisk aktivitet skulle vara lika för hela kommunen.

När regionalpolitiken under de borgerliga åren förändrades, delades kommunen vad gäller möjligheter till regionalpolitiskt stöd i två olika stödområden. Detta var det första avsteget från den gamla grundprincipen. Denna uppdelning har sedan fortsatt och återkommer nu tyvärr i den regionalpolitiska propositionen. Det är inte rimligt att Krokoms kommuns norra och västra delar föreslås tillhöra stödområde 1 och den södra delen står helt utanför. Det blir en omöjlig gräns mellan det högsta stödområdet och inget stöd alls.

Åre kommun

Den regionalpolitiska propositionen har föreslagit att Åre kommer att placeras i stödområde 2.

Åre jämförs då med industri- och turistkommuner i t.ex. Bergslagen, vilka ligger betydligt närmare marknaden.

Åre kommun är till ytan stor med betydande glesbygdproblem. Den till synes gynnsamma befolkningsutvecklingen i Åre församling speglar att många säsongarbetare inom turistnäringen är kyrkskrivna här men skattar på annan ort.

Vi kräver att Åre kommun skall tillhöra stödområde 1

- dels för att den arbetskraftsintensiva turistnäringen är lika beroende av den sänkta arbetsgivaravgiften och andra stödåtgärder som andra jämförbara konkurrentområden och turistnäringen i Åre kommun har låg lönsamhet,
- dels för att industri- och tjänstenäringen är beroende av samma utvecklingsmöjligheter som övriga inlandet. Detta för att skapa ett differentierat näringsliv inom kommunen, vilket definitivt inte ges med lagda förslag.

Ett exempel är mineralverksamheten i fjällregionen som hamnar i ett mycket ogynnsammare läge än företag i omgivande kommuner.

Ingen kan i dag påstå att det är lättare att bedriva traditionellt näringsliv inom Åre kommun jämfört med övriga kommuner i inlandsregionen.

Östersunds kommun

I propositionen föreslås Östersunds kommun i sin helhet bli en s.k. stödjepunkt vid stödområdet. Kommunen står således helt utanför stödområdet.

Häggenås församling

Häggenås församling ligger i norra kommundelen gränsande mot såväl Strömsunds som Krokoms kommuner (stödområde 1). Från kommuncentrum (Östersund) är det exempelvis 5,5 mil till byn Munkflohögen. Delar av församlingen utgörs av s.k. glesbygd med tillhörande problematik såsom undermåliga vägar, sviktande serviceunderlag, etableringssvårigheter m.m. I vissa byar, exempelvis Munkflohögen, Norderåsen, Ollsta-Fagerland-Högarna (Byssbonprojektet) har emellertid byborna själva på ett lovvärt sätt engagerat sig i byarnas överlevnad och utveckling. Till projektet har utgått och utgår moraliskt och ekonomiskt stöd från stat och kommun. Dessa projekt behöver ändå allt stöd även i framtiden och det är här bekymren börjar hoppa sig. Den föreslagna stödområdesindelningen får negativa konsekvenser för byarna som är belägna nära gränsen mot Strömsunds och Krokoms kommuner.

För byarna nödvändig strukturutveckling försvåras eller omöjliggörs och det blir svårt att entusiasmera människorna i dessa områden till fortsatt kamp för överlevnad och utveckling. Inte minst utvecklingen av småföretag som påbörjats kan gå om intet. Häggenås församling i Östersunds kommun bör bl.a. av dessa skäl överföras till stödområde 1.

Näs församling

Näs församling ligger i södra kommundelen med gräns mot Bergs kommun. Strukturen i detta område är till vissa delar jämförbar med vad som gäller i den norra kommundelen. I Fåker med omland pågår också ett synnerligen aktivt arbete med att utveckla bygden. Byborna har genom bildande av bl.a. utvecklings- och turistbolag (NUAB och Fåknäs AB) själva tagit initiativ för att utveckla boende och företagande. Den omedelbara närheten till stödom-

råde 1 kan emellertid bidra till en olycklig strukturutveckling och bromsa den utveckling som påbörjats.

Det är därför angeläget att även Näs församling i Östersunds kommun överförs till stödområde 1.

Mot. 1989/90
A57

Återföring av vattenkraftens övervinster till Norrlands inland

Från Jämtlands län har sedan lång tid framförts krav om att vattenkraftens övervinster skall återföras. Vi hänvisar till framställningar från länsstyrelsen och krav i riksdagsmotioner. Regionalpolitiska kommittén föreslog att vattenkraftsregionerna under en tioårsperiod skall få del av vattenkraftens övervinster. Förslaget innebar att ca. 600 miljoner kr om året skall utbetalas från ett särskilt anslag. Finansieringen föreslogs ske genom att skatten på äldre vattenkraft höjs med 1 öre per kWh.

Vi kan förstå synpunkter, som redovisas i propositionen, att man bör betrakta energifrågorna ur ett samlat perspektiv. Vi anser det också positivt att det i propositionen fastslås energifrågornas stora regionalpolitiska betydelse. Enligt vad som framgår i propositionen skall en utredning tillsättas med uppdrag att utforma förslag angående vattenkraftspengarna. Vi utgår från att utredningen får som direktiv att utforma ett förslag i samma riktning som regionalpolitiska kommitténs. Att det inte är fråga om utan hur återbäring av övervinster på vattenkraften skall ske.

Incitament till att få fler personer med eftergymnasial utbildning att bosätta sig inom stödområdet

En gynnsam regional och lokal utveckling förutsätter att personer med idéer och kompetens engagerar sig i utvecklingen. Under en lång tid har utflyttningen från landsbygden varit så stor och åldersfördelningen har blivit så sned att oberoende av vilka regionalpolitiska instrument som samhället tillhandahåller kommer effekterna av insatserna att bli begränsade p.g.a. att orterna inom stödområdet har så låg andel aktiva och tongivande personer.

Propositionen har inte behandlat denna mycket viktiga förutsättning.

I en undersökning om var färdigutbildade studenter från Tekniska högskolan i Luleå arbetar konstateras att en mycket begränsad andel verkar inom stödområdet.

Undersökningen konstaterade att en stor andel utbildade personer tar anställning i studieorten eller dess omedelbara omnejd medan stödområdet och mindre expansiva orter får mycket begränsad andel av de färdigutbildade.

Vi föreslår därför att medel ställs till förfogande för att göra insatser för att få fler personer med eftergymnasial utbildning att bosätta sig inom stödområdet.

Vårt huvudförslag är att färdigutbildade, med eftergymnasiala utbildningar, får avskriva sina studieskulder fullt ut på 10 år om de är bosatta i och arbetar inom stödområde 1.

I propositionen föreslås att glesbygdsdelegationen skall bli en myndighet. Det är bra. I detta sammanhang vill vi ta upp en fråga som av och till har diskuterats, frågan om kvinnliga kompetenscentra.

De socialdemokratiska kvinnodistrikten i norra Sverige har, precis som motionen anför, länge diskuterat detta och uppväntade den regionalpolitiska kommittén i frågan. Förslaget fanns till och med med i deras betänkande.

Bakgrunden är att de unga kvinnorna, tidigare än de unga pojkarna, flyttar från landsbygden. De gör det av olika skäl. Ett är den ensidiga arbetsmarknaden, ett annat de många deltiderna, ett tredje att de upplever att miljö på landsbygden är torftig, den vänder sig mera till pojkar och män än till flickor och kvinnor.

För att förändra detta föreslogs att kvinnliga kompetenscentra skulle inrättas. De skulle vara en plats dit kvinnor kunde gå för att förändra sitt liv. Företagsidéer skulle kunna prövas, centret skulle kunna slussa kvinnor vidare, där skulle finnas en katalog av möjligheter till vidareutveckling, kvinnolitteratur skulle kunna samlas där, utställningar av kvinnors arbete skulle kunna exponeras, och så vidare.

Tyvär pekar propositionen inte direkt ut denna typ av organ. Man hänvisar till att respektive länsstyrelse inom ramen för de extra medel Norrbotten, Västerbotten och Jämtland får, nu själva får bedöma om man vill satsa på just denna typ av verksamhet. Vi bedömer det som angeläget att "kvinnors möjligheter" samlas någonstans. Idén med kvinnliga kompetenscentra är bra. Jämtlands länsstyrelse är långt framme i planeringen av ett centrum i länet.

När det nu föreslås att glesbygdsdelegationen skall bli myndighet med placering i Jämtlands län finner vi tanken att bygga ihop dessa två tankar som logisk. Inom glesbygdsdelegationens myndighetsram bör rymmas en enhet som särskilt sysslar med kvinnors behov och möjligheter. Denna enhet bör styras av kvinnor och vara väl förankrad ute i de olika kommunerna.

Högskolorna

I propositionen spelar uppbyggnaden av en god infrastruktur en stor roll. Här lyfts särskilt högskolorna fram.

Beträffande Jämtlands län så ges vissa förslag till utveckling av högskolan. Vad som troligen är ett misstag är att om man nämner *högskolan*, det tolkas som om det var *en*. I en av de utredningar som har föregått den regionalpolitiska propositionen beskriver man den verkliga situationen, nämligen att det finns två högskolor, en statlig och en landstingskommunal. Det är viktigt att definitionen av högskola omfattar båda dessa.

Vårdhögskolan i Östersund har under senare år profilerat sin verksamhet mot omvårdnad, hälsa och handikappomsorg. Man planerar en påbyggnadslinje i folkhälsoarbete. Den skall omfatta 40 poäng och syfta till att ge fördjupade kunskaper i folkhälsoarbete med inriktning mot hälsoplanering, alternativ hälsoupplysning för yrkesfunktioner inom kommuner och landsting där man bedömer att behovet av kompetens har ökat.

Folkhälsoarbetet innebär också att i samarbete med andra instanser förebygga ohälsa. Detta arbete kan ske på olika nivåer och riktas mot enskilda individer, grupper av människor eller mot organisationer, t. ex. arbetsplatser.

Mot. 1989/90
A57

Sammanfattningsvis anser vi:

- att Bräcke kommun förs till stödområde 1
- att delar av Krokoms kommun förs till stödområde 1
- att Åre kommun förs till stödområde 1
- att delar av Östersunds kommun förs till stödområde 1
- att en återföring av vattenkraftens övervinster sker
- att en satsning på högskolorna i Östersund görs
- att en avskrivning av studieskulder i stödområde 1 görs
- att det inom glesbygdsdelegationens ram bör finnas en enhet för kvinnors behov och möjligheter, benämnt kvinnligt kompetenscenter.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regionalpolitiska insatser i Jämtlands län.

Stockholm den 26 mars 1989

Nils-Olof Gustafsson (s)

Margareta Winberg (s)

